

UVOD

V letu 1995 praznuje Inštitut za narodnostna vprašanja 70-letnico obstoja in delovanja, kar dokazuje da je področje dela kakor tudi institucija nacionalnega pomena. Vloga Inštituta za narodnostna vprašanja je vedno aktualna, saj je trenutno to vprašanje deležno vse večje pozornosti tudi v evropskem merilu, kar se kaže tako v normativni dejavnosti in sprejetju mednarodnih dokumentov o varstvu manjšin kot tudi v spodbujanju nekaterih oblik sodelovanja v katere je vključeno tudi manjšinsko vprašanje. Te dejavnosti izhajajo iz prepričanja, da je kulturna raznolikost bogastvo Evrope in da je potrebno spodbujati kulturno identiteto različnih skupin, ter spoznanja, da pomeni urejen položaj manjšin prispevek k varnosti in stabilnosti v Evropi kot celoti.

Kaj pomeni danes Inštitut pri vključevanju v evropske tokove?

Že pred več kot 30 leti uveden koncept posebnih kolektivnih pravic za avtohtoni italijanski in madžarski manjšini v Sloveniji se danes dopolnjuje z celotnim sklepom individualnih pravic in z že utečenim mednarodnim nadzorom v sistemu Evropske konvencije o človekovih pravicah (EKČP), ter bogati z pojmovanjem pravic posameznika do dostojanstva, do zasebnosti do izražanja, do izbire. Le v ravnovesju med individualnim in kolektivnimi aspekti manjšinskih pravic je možno iskati tako obliko manjšinskega varstva, s katero bodo zadovoljni tako pripadniki manjšine kot večine.

Zato je sedanja usmerjenost in perspektiva razvoja Inštituta v vključevanju v evropske projekte in sodelovanju z ustanovami, ki se ukvarjajo z sorodnimi vprašanji.

V preteklosti je v določenem obdobju prevladovala obravnava konkretnega položaja slovenskih manjšin v zamejstvu, nato pa prevlada obravnava mejnih vprašanj. Tako imenovano prehodno obdobje označuje delo na projektu »Problemi in perspektive Slovencev v zamejstvu«, v katerem so sodelovali raziskovalci različnih disciplin. (odgovorni nosilec mag. Silvo Devetak)

Prehod na način raziskovanja, ki temelji primarno na spoznanjih znanstvene discipline in je preverljiv po metodah sodobne znanosti se je začel v poznih 80-tih letih in nastopi z dr. Miranom Komacom, ki je podal tudi teoretična izhodišča za raziskovanje narodnega vprašanja.

Dejanska prelomnica v samem delu nastane, ko se v začetku 1990 na Inštitutu za narodnostna vprašanja prične projekt »Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru« pod vodstvom dr. Albine Nečak Lük. Projekt je zasnovan dolgoročno in primerjalno, ter vključuje raziskovalce različnih disciplin. Projekt je zaživel v skladu z vsemi zahtevami sodobne znanosti in strnil dosedanje znanje sodelavcev Inštituta, ter afirmiral raziskovalno delo Inštituta kot celote.

V preteklih dveh letih se je Inštitut okrepil še z dvema doktorjema znanosti, ki sta oba pričela z temeljito obravnavo dveh novih področij - položaja Slovencev na območju bivše Jugoslavije (razen Slovenije) - nosilka dr. Vera Kržišnik Bukič in z proučevanjem etnične komponente integrativnih procesov ter sožitja v (več)nacionalnih družbah - nosilec dr. Mitja Žagar.

Tako se je okrepila raziskovalna skupina na Inštitutu za narodnostna vprašanja (pod vodstvom dr. Albine Nečak Lük), ki ga lahko danes označimo kot sodobno interdisciplinarno znanstveno raziskovalno ustanovo.

Inštitut za narodnostna vprašanja dolgoročno sodeluje z drugimi sorodnimi ustanovami doma in v tujini. Omenimo naj le nekatere: Slovenski raziskovalni inštitut iz Trsta, Slovenski znanstveni inštitut iz Celovca, Center za zgodovinske raziskave iz Rovinja, Inštitut za narodnosti in migracije iz Zagreba, itd. Zelo dobre stike ima tudi z Avstrijskim inštitutom za vzhodno in jugovzhodno Evropo, s katerim smo med drugim organizirali vrsto zelo odmevnih predavanj.

Perspektive nadaljnega razvoja Inštituta za narodnostna vprašanja so v nadaljevanju sodelovanja s sorodnimi ustanovami, v vključevanju v širše mednarodno sodelovanje, v vsebinskem sodelovanju pri ustvarjanju novih normativnih mehanizmov za varstvo manjšin in znanstvenega instrumentarija, ki omogoča primerjalne analize. Glede na dosežane delo pa ima Inštitut vse možnosti, da bi postal mednarodni observatorj za manjšine, ki bi preverjal uresničevanje normativnih zagotovil.

Tudi pričujoča številka Razprav in gradiva odraža tako pestrost same tematike, kot tudi posebnost v izbiri pristopa različnih avtorjev. Ravno ta pestrost pa je tisti izziv, ki bogati proučevanje etničnih vprašanj in daje navdih za nadaljnje delo.

Vera Klopčič
direktor